

125 aastat teeneka Eesti arstiteadlase professor Albert Valdese sünnist

Maie Toomsalu – TÜ anatoomia instituut

Kui mul paluti Albert Valdese 125. sünniaastapäeva puhul artikkel kirjutada, olin esialgu tõelises kimbatuses, sest kirjutasin temast viis aastat tagasi juba kõik, mis leidsin. Ma pole olnud tema õpilane ega teda eluski näinud. Lugnud taas läbi kõik temast kirjutatud artiklid ja vaadanud läbi suure hulga dr Vello Valdese toodud fotosid, olin ma täiesti nõutu: pole ju mõtet korrata seda, mis juba on tuntud ja teada.

Siis äkki leidsin professor Valdesest juuresoleva foto (vt foto). Sellel fotol on ju hoopis teine inimene, kui senistes artiklites kirjeldatud: üleni täpne, ülinõudlik ja kinnine mees. Professor Helje Kaarma on meenutanud: „Me kartsime teda kohutavalt ja õppisime nagu hullud. Kord oli vaja eksami aega edasi lükata. Läksime kogu rühmaga, seisime natuke ukse taga, me lausa värisesime. Siis rühmavanem koputas, me sisesime reas kõik viisakalt tervitades ja kõik hoolega jalgu pühkides (me teadsime, et see oli Valdese juures ülitähtis, kui kellegi jalad oleks jätnud jäljed, oleks tulnud need ära puhastada ja meie aktsioon oleks ilmselt luhtunud). Rühmavanem siis selgitas, miks eksamiaega muuta oleks vaja. Valdes vaatas meile vaikides otsa, mul läks juba selg märjaks, ja ütles siis emotsioonitult: „Noh olgu siis, teeme selle eksami siis hiljem.” Me tänasime ja lahkusime hiirvaikselt, emotsioonid pääsesid valla alles Kassitoomelt alla tulles. Tema juurde minnes me tegelikult ei uskunud, et asi õnnestub.”

Emeriitprofessor Leo Pokk meenutas, et hakkas 1952. aasta sügisel kolmanda kursuse üliõpilasena osa võtma patoloogilise anatoomia kateedri üliõpilaste teadusliku ringi tegevusest. Ta on meenutanud, et ringi töökoosolekud toimusid kord nädalas õhtuti prof A. Valdese juhtimisel ning neil tutvustas ta kõiki morfoloogilises uurimistöös vajalikke teadmisi alates mikrotoominao teritamistest ja lõpetades teadusliku kirjanduse läbitöötamise oskuse omandamisega. 1955. a ülikooli lõpetamise järel jäi ta kateedri juurde loenguassistendiks,

mis oli tollel ajal aspirantuuri erivorm. Prof A. Valdes oli väga edukas teadusliku töö juhendaja. Tema juhendamisel olid valminud kandidaadiväitekirjad mitmel hiljem tuntud morfoloogil: akad P. Bogovski, prof Ü. Arend, prof V. Küng, dots V. Podar, dots V. Sillastu, dr A. Vösamäe, dr H. Turu. L. Pokk kaitses kandidaadiväitekirja 1959. a ja töötas seejärel prof A. Valdese alluvuses veel 3 aastat, kuni ta 1962. a, olles 78aastane, lahkus kateedrijuhataja kohalt. Prof A. Valdes võis väliselt näida rangena, enesesse tõmbununa. See mulje oli petlik, sisemiselt oli ta aval, taktitundeline, igapäevases suhtlemises sõbralik, heatujuuline ja intelligentse huumoriga. Oma kaastööliste suhtes oli ta vajalikul määral nõudlik, aga alati heatahtlik ja mõistev. Temaga koos töötatud kümne aasta jooksul ei kuulnud L. Pokk teda kordagi häält tõstvat. Rahvusvahelisel nais-
tepäeval pidas ta alati meeles kateedri nais-
töötajaid ja ka üliõpilaste teaduslikus ringis osalevaid naisüliõpilasi väikese kingitusega (mingi meene, maiustused jms). Kui prof A. Valdese loeng sattus naistepäevale, siis jagas ta naisüliõpilastele kompekte.

Tema kaasaegsed meenutavad, et prof A. Valdes ei rääkinud kunagi halvasti oma kateedri töötajatest ega üldse kolleegidest. Ta ütles, et teisi halvustades, nende tulemusi madaldades ise kõrgemale ei tõuse. Mahategeva kriitika asemel kasutas prof A. Valdes heatahtlikku huumorit. Seda illustreerib järgminegi lugu. Ühel arstiteaduskonna õppejõul ei olnud juba aastate jooksul õnnestunud kandidaadiväitekirja lõpetada. Aruandmisel viivitamise põhjuste esitamise asemel väitis õppejõud, et kohe kui ta kandidaadiväitekirja lõpetab, hakkab ta doktoritööd tegema! Prof A. Valdes kommenteeris seda looga karjapoisist, kes püüdis aidas rotte. Perenaise küsimuse peale, mitu rottu ta on juba püüdnud, vastas karjapoiss: „Kui ma selle roti kätte saan, mida ma praegu püüan ja siis veel kaks rottu, siis olen ma püüdnud juba kolm rottu.”

Prof A. Valdes ei raisanud aega tühjust-tähjust lobisemisele. Teaduslike artik-

lite ja väitekirja vormistamise käigus läks aga vestlus sageli päevakajalistele teemadele, kultuuriaspektidele jms. Need, sageli küllaltki pikad vestlused tema kui elutarga ja sügavalt erudeeritud inimesega olid väga huvitavad ja õpetlikud.

Prof A. Valdes oli silmapaistvalt hea joonistaja. Tema tehtud joonistusi patohistoloogilistest preparaatidest kasutati õppetöös veel aastakümneid pärast tema kateedrist lahkumist. Oma head joonistamisoskust kasutas prof A. Valdes ka loengutel, tehes pidevalt tahvlile skemaatilisi jooniseid loenguteksti ilmetamiseks. Prof A. Valdes sisustas kateedrisse fotolabori ja õpetas mikrofotoode valmistamist juba üliõpilaste teadusringi liikmetele. Kõik kateedrist välja läinud artiklid ja väitekirjad olid perfektselt illustreeritud.

Õpilasi on Albert Valdesele, kelle sünnist möödus 2009. a 1. detsembril 125 aastat, olnud tema pika õppejõukarjääri jooksul aga palju ning mälestusedki temast on erinevad (1, 2). Mälestuste read täienesid ka 4. detsembril 2009 toimunud prof Albert Valdese mälestuskonverentsil, kus sõna võtsid mitmed tema õpilased ja teised teda tundnud inimesed. Ühes on aga kõik tema õpilased ühel meelel: prof Valdes oskas üliõpilastele hästi edasi anda oma aine põhialused, õpetas puhtust, korrektsust ja kõvasti tööd tegema, ennast õigesti väljendama ja arstina korrektselt käituma.

Ta oli 15 aasta vältel seotud ka Eesti Arsti väljaandmisega, aastast 1929 oli ta ainus tegevtoimetaja ja arendas märkimisväärselt edasi eestikeelset meditsiinterminoloogiat. Veel praegugi soovitatakse üliõpilastele A. Valdese ja J. V. Veski „Ladina-eesi-vene meditsiinisõnaraamatut”.

Valdese mõtted ja väljaütlemised õppimise ja teadustöö kohta on nüüdki kohased. „Eksami eelõhtul jäta aegsasti raamatud kõrvale ja mine vabasse loodusesse. Tee kas korralik matk või sõida jalgrattaga või suusata või aeruta Emajõel või ole mõnel muul viisil füüsiliselt tegevuses. See vabastab pinget ajast ja toob uinumise vaja-

duse. Mine aegsasti magama, maga kaua. Hommikuks on pea selge ... ja vastused eksamil selged. Nii tähistub jälle õnnelik päev üliõpilase elus.”

„Rahvusvaheline hinnang meie meditsiinilisele kultuurile ei sõltu mitte ainult sellest, mis määral meie autorid avaldavad oma töid välismaa ajakirjades. See on iseenesest väga vajalik, kuid tunnustav hinnang tuleb ikkagi sellest, mis me oleme

oma kodus jõudnud elujõuliseks ning lakka-
matult edasikulgevaks organiseerida.”

Maie.Toomsalu@ut.ee

KIRJANDUS

1. Podar U. Albert Valdes õppejõuna. Nõuk Eesti Tervishoid 1984;6:441–3.
2. Bogovski P. Albert Valdes arstide ja teadlaste kasvatajana. Nõuk Eesti Tervishoid 1984;6:444–5.